JEZIK i IDENTITETI

Urednica
Jagoda Granić

Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku ≡ HDPL
Zagreb - Split 2007

UDK: 811.134.42'243
811.131.1'242
Izvorni znanstveni rad

26 Samoprocjena komunikacijske kompetencije na materinskom i stranom jeziku

MOIRA KOSTIĆ-BOBANOVIĆ
Sveučilište u Puli (Hrvatska)

U ovom radu razmatraju se rezultati istraživanja samoprocjene komunikacijske kompetencije učenika srednje talijanske škole. Istražili smo koliko učenici, čiji je materinski jezik talijanski smatraju da su kompetentni u komunikaciji na hrvatskom kao nacionalnom jeziku i engleskom kao stranom jeziku. Komentirali smo dobivene rezultate i metodološke aspekte provedenog istraživanja.

Ključne riječi:
komunikacijska kompetencija, nacionalni jezik, strani jezik

1. UVOD

Istra ima zavidnu povijest, ispisanu na raskrižju putova triju velikih europskih kultura – slavenske, romanske i germanske. Tisućljetna politička posezanja, podjela između različitih država i političkih utjecaja dominantnih europskih sila, presudno su utjecali na specifičnost života i raznorodnost kulturnih utjecaja na istarskom poluotoku. Preko Istre su od prapovijesnih vremena vodili putovi s Mediterana u srednju Europu, odnosno u područje Panonije i obrnuto. Kroz burnu istarsku povijest bilježimo učestale smjene raznih vlasti i uprava – od Rimskog Carstva i Bizanta preko Franačke države pa do današnjih dana. Unatoč brojnim povijesnim nedaćama do našega su se vremena održala tri naroda: Hrvati, Slovenci i Talijani. Živeći tu, jedni

pored drugih, nerijetko i jedni protiv drugih, zajednička ih je sudbina upućivala na međusobnu toleranciju, razvijajući tako skladan suživot.

Osim s hrvatskim, stanovništvo u Istri najčešće se susreće s talijanskim jezikom, a nekima od njih je to materinski jezik. Talijani u Istri nastoje sačuvati i njegovati svoj jezik u obitelji, talijanskim vrtićima, a kasnije i školama, integriraju se u talijansku kulturu, običaje i način života (Ugussi, 2002).

S druge strane globalizacijski procesi doveli su do neophodnosti poznavanja engleskog jezika bez kojeg je u vrijeme suvremenog načina života, gotovo nezamislivo obavljanje bilo koje djelatnosti, posebice u krajevima gdje se intenzivira razvoj turizma kako je slučaj i u Istri. Engleski je jezik postao jezik današnjice, univerzalno sredstvo komunikacije. U većini srednjih škola u Istri engleski se uči kao obvezni ili izborni predmet čiji je primarni cilj stjecanje komunikacijske kompetencije. Komunikacijska kompetencija znači sposobnost prepoznavanja i izvođenja poruka ne samo gramatički pravilnih nego i osobno motiviranih i prilagođenih kontekstu situacije (Požgaj Hadži i Benjak, 1999). Požgaj Hadži i Smolić (1996) smatraju da se komunikacijska kompetencija ostvaruje govornim jezikom. Radi se o slanju i primanju poruke koju mora netko nekome poslati s određenom namjerom i u određenoj prilici. Autori tvrde da je nužno potrebno da se ekspresivne mogućnosti jezika ostvaruju kao komunikacijski čin u kontekstu situacije. Prema Mihaljević Djigunović i Bali (1996), osnovni cilj (svrha) učenja jezika kao stranog/drugog očituje se, prije svega, u stjecanju komunikacijske kompetencije, koja u sebi uključuje i ostale kompetencije: gramatičku (lingvističku), sociolingvističku i strategijsku.

Istraživanja o komunikacijskoj i jezičnoj kompetenciji talijanske manjine u Istri provele su Scotti Jurić (1995, 1996, 1997) i Milani Kruljac (1987, 1991). Autorice su analizirale koliko su ispitanici predškolske i osnovno školske dobi, čiji je materinski jezik talijanski, kompetentni u komuniciranju na hrvatskom jeziku. Rezultati istraživanja prikazuju da se u jezičnoj kompetenciji ispitanika vidi značajna interferencija hrvatskog jezika, što rezultira zadovoljavajućom komunikacijskom kompetencijom.

Cilj je našeg istraživanja utvrditi koliko su učenici srednje škole, čiji je materinski jezik talijanski, po njihovoj vlastitoj procjeni, kompetentni u komuniciranju na hrvatskom jeziku kao nacionalnom jeziku te na engleskom kao stranom jeziku.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno anonimno u jednoj talijanskoj srednjoj školi u Istri. Uzorak je obuhvatio 101 ispitanika od prvog do četvrtog razreda (14-18 godina). Svi su ispitanici hrvatski i engleski jezik učili kao obavezni školski predmet.

U istraživanju smo se koristili skalom samoprocjene komunikacijske kompetencije (McCroskey i McCroskey, 1988b). Rezultate smo obradili Spearmanovom rang korelacijom. Statističku obradu rezultata iz upitnika proveli smo pomoću programskog paketa *SPSS for Windows* (*Statistical Package for Social Sciences*).

Skala samoprocjene komunikacijske kompetencije razvijena je radi dobivanja informacija o tome koliko ljudi smatraju da su kompetentni u različitim komunikacijskim situacijama, s različitim sugovornicima. Ljudske sposobnosti

za učinkovito komuniciranje veoma se razlikuju, a ponekad je ista osoba više kompetentna za komuniciranje u jednoj situaciji, nego u drugoj.

Upitnik se sastoji od dvanaest komunikacijskih situacija. Skala pokazuje samoprocjenu komunikacijske kompetencije u četiri situacije – u interpersonalnoj komunikaciji, tijekom sastanka, u grupnim diskusijama, pri javnom nastupu te s tri različita ciljna sugovornika: strancima, poznanicima i prijateljima.

U prijašnjim istraživanjima koeficijent pouzdanosti upitnika (Cronbach Alpha) iznosio je 0.92 (McCroskey i McCroskey, 1988b), 0.93 (McCroskey i Richmond, 1990) i 0.86 (Kostić-Bobanović, 2006). U sadašnjem istraživanju koeficijent pouzdanosti upitnika iznosi 0.87.

Ocjenjivanje je provedeno u rangu od: 0% (potpuno nesposobni za komunikaciju) do 100% (potpuno sposobni za komunikaciju), metodom samoprocjene.

Prilikom ispitivanja naglasak je na samoprocjeni, ispitanici sami definiraju svoju sposobnost u komuniciranju u različitim situacijama, a vrijednosti skala preuzeli smo od autora.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Analizirajući rezultate vidjeli smo koliko se učenici smatraju sposobnima u komuniciranju na hrvatskom i engleskom jeziku. Dobiveni rezultati prikazani su u Tablici 1.

Tablica 1. Samoprocjena komunikacijske kompetencije na hrvatskom i engleskom jeziku u različitim komunikacijskim situacijama

	Hrvatski jezik	Rang	Engleski jezik	Rang
Javni nastup	78	4	49	4
Sastanci	78	4	44	7
Grupna diskusija	80	3	46	5
Interpresonalna komunikacija	81	2	55	1
Sa strancima	76	7	45	6
S poznanicima	77	6	50	2
S prijateljima	86	1	50	2
Total SPCC	80		45	

Iz podataka prikazanih u Tablici 1. vidljivo je da učenici smatraju da su kompetentniji u korištenju hrvatskog jezika u odnosu na engleski jezik.

Da bi se istražilo postoji li statistički značajna povezanost između korištenja hrvatskog i engleskog jezika koristili smo Spearmanovu rang korelaciju.

Kroz pozitivnu rang korelaciju rs (101) = 0.45; p= 0.003 došlo se do zaključka da je viši stupanj korištenja hrvatskog jezika povezan uz viši stupanj korištenja engleskog jezika. Stoga možemo pretpostaviti da oni učenici koji smatraju da će u određenim situacijama koristiti hrvatski jezik u istoj situaciji lakše odlučiti komunicirati i na engleskom jeziku.

Koeficijent determinacije ukazuje da se u osnovi komunikacijske kompetencije nalazi 20% zajedničke varijante.

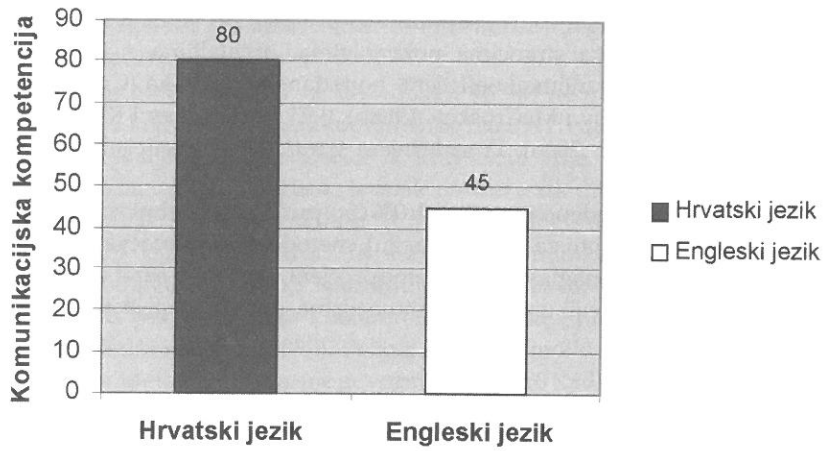

Slika 1. Ukupna komunikacijska kompetencija

Vrijednosti za SPCC:
Ukupna komunikacijska kompetencija
> 87 visoki SPCC
< 59 niski SPCC

Rezultati pokazuju da su ispitanici relativno visoko kompetentni u ukupnoj komunikaciji na hrvatskom jeziku, a njihova je ukupna komunikacijska kompetencija na engleskom jeziku niska.

Smatramo da su naši ispitanici kompetentniji u komunikaciji na hrvatskom jeziku iz razloga što su psihološki spremniji usvojiti različite aspekte ponašanja koji su karakteristični za članove hrvatske lingvističko skupine gdje žive. Relativni uspjeh u komunikaciji srednjoškolaca određen je i stavovima prema toj kulturi. Njihovi stavovi prema kulturi u kojoj žive te stavovi prema strancima determiniraju njihovu motivaciju za učenje jezika. Rezultati ranijih istraživanja (Richmond i sur., 1989) pokazali su da je samoprocjena komunikacijske kompetencije povezana s različitim osobinama pojedinaca kao što je akademski pojam o sebi, introverzija, društvenost. Smatramo da je kod naših ispitanika motivacija u komuniciranju različita pri učenju hrvatskog u odnosu na učenje engleskog jezika. S hrvatskim jezikom naši ispitanici susreću se u svakodnevnom životu, to je jezik sredine te imaju više prilika komunicirati na istom.

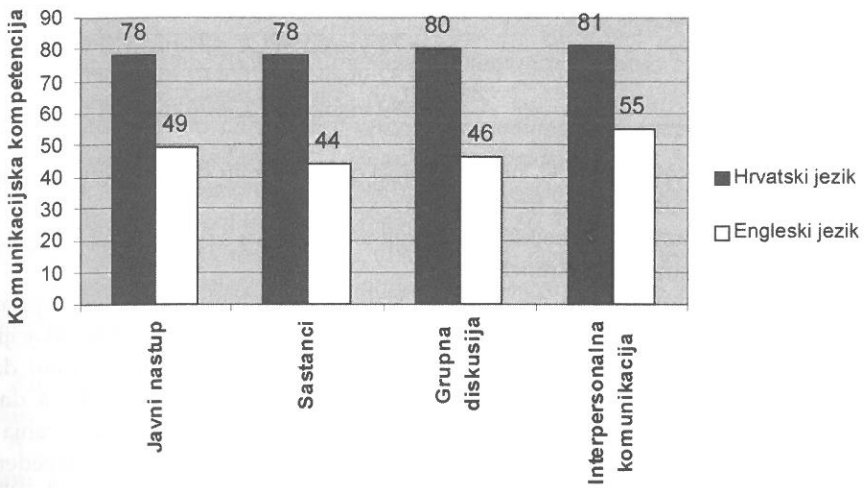

Slika 2. Komunikacijska kompetencija u četiri komunikacijske situacije

Vrijednosti za SPCC:		
Javni nastup	> 86 visoki SPCC	< 51 niski SPCC
Sastanci	> 85 visoki SPCC	> 51 niski SPCC
Grupna diskusija	> 90 visoki SPCC	< 61 niski SPCC
Interpersonalna komunikacija	> 93 visoki SPCC	< 68 niski SPCC

Rezultati prikazani na Slici 2. pokazuju da ispitanici smatraju da je njihova komunikacijska kompetencija na hrvatskom jeziku relativno visoka, dok je njihova komunikacijska kompetencija na engleskom jeziku niska.

Kako na hrvatskom tako i na engleskom jeziku naši ispitanici smatraju da su najkompetentniji u interpersonalnoj komunikaciji, a najmanje kompetentni u komunikaciji na sastancima. Navedeni rezultati u skladu su s očekivanjima. Naime, većina naših ispitanika ne prisustvuje sastancima, pogotovo ne na engleskom jeziku. Što se tiče interpersonalne komunikacije, u njihovoj dobi takav je oblik komunikacije najčešći.

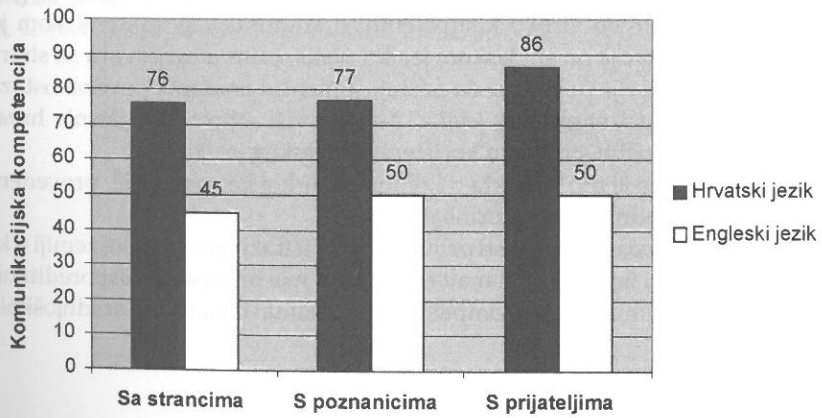

Slika 3. Komunikacijska kompetencija sa strancima, s poznanicima, s prijateljima

Vrijednosti za SPCC:	
Sa strancima	> 79 visoki SPCC < 31 niski SPCC
S poznanicima	> 92 visoki SPCC < 62 niski SPCC
S prijateljima	> 99 visoki SPCC < 76 niski SPCC

Prema vrijednostima SPCC, naši srednjoškolci smatraju da su relativno visoko kompetentni u komunikaciji na hrvatskom jeziku.

Ispitanici smatraju da su najkompetentniji u razgovoru s prijateljima, a najmanje kompetentni u razgovoru sa strancima.

Što se tiče komunikacije na stranom jeziku, zanimljivo je da naši ispitanici prema vrijednostima SPCC smatraju da su više kompetentni u komunikaciji sa strancima nego u komunikaciji sa poznanicima i prijateljima. Oni smatraju da je njihova komunikacijska kompetencija s poznanicima i prijateljima niska a da su srednje kompetentni u komunikaciji sa strancima. Rezultati prijašnjih istraživanja bili su drugačiji (McCroskey i Richmond, 1990; Barraciough i sur., 1998). U navedenim istraživanjima utvrđena je niska komunikacijska kompetencija u komunikaciji sa strancima.

Naše rezultate možemo obrazložiti time što srednjoškolci preko ljetnih praznika za vrijeme turističke sezone rade u turizmu (kao turistički animatori, konobari) te više dolaze u susret sa strancima, od kojih velika većina govori engleski jezik, što pozitivno utječe na njihovu komunikacijsku kompetenciju.

4. ZAKLJUČAK

Lingvisti su počeli isticati važnost komunikacijske dimenzije jezika te je i u nastavi stranih jezika počela jačati svijest o potrebi razvoja ne samo jezične već i komunikacijske kompetencije učenika. Na osnovi našeg istraživanja možemo zaključiti da postoje bitne razlike u samoprocjeni komunikacijske kompetencije u komunikaciji na hrvatskom kao nacionalnom jeziku i na engleskom kao stranom jeziku. Naši ispitanici smatraju da su kompetentniji u razgovoru na hrvatskom nego na engleskom jeziku te da su relativno visoko kompetentni u komunikaciji na hrvatskom jeziku. Ukupna je komunikacija na engleskom jeziku niska, osim u razgovoru sa strancima. Rezultati rang korelacije pokazuju da postoji statistički značajna povezanost između korištenja hrvatskog i engleskog jezika. Naime, viši stupanj korištenja hrvatskog jezika povezan je s višim stupnjem korištenja engleskog jezika.

Ovo istraživanje je dio projekta o komunikacijskoj kompetenciji, provedeno je u jednoj talijanskoj srednjoj školi u priobalju Istre.

Bilo bi zanimljivo u budućnosti provesti slična istraživanja u našoj zemlji u kojima bi se uključili i drugi ispitanici čiji materinski jezik nije hrvatski, te usporediti njihove samoprocjene komunikacijske kompetencije s onima talijanskih srednjoškolaca u Istri.

Referencije

Barraclough, R. A. i sur. (1998). *Willingness to communicate: A cross- cultural investigation. Communication Research Reports. S.*, 187-198.

Kostić-Bobanović, M. (2006). *Self-perceived communication competence of economics students in Business English. Ekonomska istraživanja* (u tisku).

McCroskey, J. C. i Richmond, V. P. (1990). *Willingness to communicate: Differing cultural perspectives. Southern Communicational Journal* 56, 72-77.

McCroskey, J. C. i McCroskey, L. L. (1988b). *Self- report as an approach to measuring communication competence. Communication Research Reports* 5, 108-113.

Mihaljević Djigunović, J. i Bali, V. (1996). *Aspekti strateške komunikacije u stranom jeziku*. U: Andrijašević, M. i Zergollern-Miletić, L. (ur.). *Jezik i komunikacija,*. Zagreb: HDPL, 160-167.

Milani Kruljac, N. (1987). *Insegnamento/apprendimento della lingua dell' ambiente sociale (L2) nel territorio istro-quarnerino. Scuola Nostra* 19.

Milani Kruljac, N. (1991). *La comunità italiana in Istria e a Fiume fra diglossia e bilingualismo. Etnia-1.*

Požgaj Hadži, V. i Benjak, M. (1999). *Pristup polifunkcionalnosti jezičnog diskursa (dijaloga) u udžbenicima hrvatskog jezika kao stranog/drugog*. U: Badurina, L. i sur. (ur.). *Teorija i mogućnosti primjene pragmalingvistike*. Zagreb-Rijeka: HDPL, 651-662.

Požgaj Hadži, V. i Smolić, M. (1996). *Jezični sustav i komunikacija u procesu usvajanja hrvatskog kao stranog jezika*. U: Andrijašević, M. i Zergollern-Miletić, L. (ur.). *Jezik i komunikacija*. Zagreb: HDPL, 192.- 197.

Richmond, V. P. i sur. (1989). *An investigation of self-perceived communication competence and personality orientations. Communication Research Reports* 6, 28-36.

Scotti Jurić, R. (1995). *La competenza linguistica dei bambini a livello morfosintattico. Ricerche sociali, Centro di Ricerche Storiche*, 5, 63-79.

Scotti Jurić, R. (1996). *La competenza comunicativa. La Battana* XXXI, 117, 103-115.

Scotti Jurić, R. (1997). *Incidenze sociolinguistiche sulla competenza linguistica dei bambini. Ricerche sociali, Centro di Ricerche Storiche* 6-7, 27-50.

Ugussi, C. (2002). *Talijanska manjina u Istri. Zarez*, 85-86.

Self-Perceived Communication Competence in Mother Tongue and Foreign Language

MOIRA KOSTIĆ-BOBANOVIĆ
University of Pula (Croatia)

This article discusses the self-perceived communicative competence of Italian high school students. We investigated to what extent Italian mother tongue students consider themselves as competent communicators in Croatian national language and in English as a foreign language. The results and the methodological aspects of the study are both commented on.

Key words:
communicative competence, official language, foreign language